

שם המרצה: ד"ר עינת שטיין

שם הקורס: מבוא לפסיכולוגיה התפתחותית

מספר הקורס: 60-107-01

שעות קבלה: יום ב, 12-14 לפי תאום מראש

יצירת קשר: einat.stein@biu.ac.il

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשע"ה

אתר הקורס באינטרנט: הקורס מלווה תקשוב

א. מטרת הקורס:

להקנות כלים וידע להסתכלות רב-מימדית אך גם אינטגרטיבית על התפתחות האדם, המתבססת על חיבור בין תיאוריות התפתחותיות וממצאי מחקר; בין תחומי התפתחות שונים; בין הסתכלות על האדם כפרט תוך הבנת הקשרי ההתפתחות השונים והשפעותיהם ההדדיות; בין הסתכלות על התהליך הנורמטיבי לצד הכרת השונות, ועוד.

הכרה ויכולת דיון בבעיות יסוד המעסיקות את הפסיכולוגיה ההתפתחותית, בתיאוריות התפתחותיות מרכזיות, בשיטות עיקריות לחקר ההתפתחות. פיתוח יכולת לשלב גישות תיאורטיות עם ממצאי מחקר ובאמצעות אלה, להכיר תהליכי התפתחות האופייניים לתקופות גיל שונות ולהבין את האופן בו מתרחשת ההתפתחות ואת הגורמים שבכוחם לאפשר או לסכן התפתחות תקינה.

ב. תוכן הקורס:

תחילה נכיר ונדון בהיבטים כלליים של הפסיכולוגיה ההתפתחותית. לאחר מכן נלווה את התפתחות האדם מעוברות ועד בגרות, תוך התייחסות לאספקטים פסיים, מוטוריים, קוגניטיביים, רגשיים וחברתיים בשלבי ההתפתחות השונים. תודגש הסתכלות הרואה את הקשר ביניהם ואת השפעתם המשולבת על התהליך ההתפתחותי. בכל תקופת-גיל ישולבו תיאוריות התפתחותיות רלוונטיות הנוגעות להתפתחות בתחומים השונים (כגון אלו של פרויד, אריקסון, פיאז'ה, קוהלברג ועוד).

לקראת סוף השנה נעבור מהסתכלות לפי תקופות-גיל להסתכלות-אורח; נדון באופן השוואתי בגישות התיאורטיות תוך הכרת המשותף והיחודי להן, השלכות וביקורות, ובשילוב ממצאי מחקרים המאששים או מטילים ספק בחלק מהנחותיהן.

מהלך השיעורים: ההרצאות ילוו בקריאה, בעידוד והכוונה לחיפוש עצמאי של ידע רלוונטי, ובצפיה בסרטונים. ההרצאות תתמקדנה בנושאים נבחרים וחלק חשוב מהלימוד יתבסס על קריאה עצמאית בחומר שבחלקו אינו חופף את חומר ההרצאות. שאלות העולות מחומר הקריאה ידונו בהרצאות.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' שיעור	נושא השיעור	קריאה	הערות
מבוא	1-2	הגדרת התחום, מטרות, סוגיות מרכזיות, מושגים בסיסיים ועקרונות להבנת ההתפתחות	סרפן ושות': פרק 1, עמ' 21-46 סרטון The developing child
	3	גישות מחקריות וגישות תיאורטיות בפסיכולוגיה התפתחותית	סרפן ושות': פרק 1, עמ' 46-56
קדם-לידתית	4-5	- הקשרי ההתפתחות - מודלים שונים של אינטרקציה תורשה וסביבה, - עקרונות יסוד בתורשה, התפתחות לפני הלידה, חושי העובר וחקר למידת עוברים	- סרפן ושות': פרק 2 עמ' 65-89 - סולברג, פרק 4, עמ' 60-65 (סוף פסקת 'בניית נישה') - סרפן ושות': פרק 3 עמ' 105-116 ברפרוף: 116 (ההתפתחות הקדם לידתית) עד 124 למעלה.
	5-6	השפעות טרום-לידה, גורמי סיכון בלידה והשלכות אפשריות	סרפן ושות': פרק 3 עמ' 124-144 סרט: לפצח את הקוד הגנטי שלך
תקופת הינקות (0-12 חוד')	7	מוקדי מחקר, כשריו ומאפייניו של התינוק, התפתחות החושים והתפיסה, מזג (טמפרמנט).	סרפן ושות': פרק 4 (כולו)
	7-8	התפתחות בינאישית ורגשית: התפתחות קשר הורה-ילד (גישות שונות: בולבי, גישות פסיכודינמיות, ביהיוויוריסטיות ועוד),	סרפן ושות': פרק 6 245-261; 273-287
	9	איכויות שונות של קשר הורה ילד – מקורן והשפעתן על ההתפתחות. מצב הזר – צפייה וניתוח	סולברג, פרק 6 עמ' 139-151 (עד סוף 'מחקרים על האב הישראלי'); עמ' 157-161 (מ'בעיית החסך האימהי" עד סוף פסקה זו בעמ' 161 למעלה).
	10	תפקיד המגע, תפקיד האם ותפקיד האב בהתפתחות הילד, מחקרים בחסך אמהי, פחדים	סרטון
	11	התפתחות קוגניטיבית, התקופה הסנסומוטורית (פאז'ה)	סרפן ושות': פרק 5 עמ' 201-234
הגיל הרך (פעוט) (12-30 חוד')	12	התפתחות השפה	סרטון סרפן ושות': פרק 7, עמ' 311 (למידת מילים ומשמעויותיהן) – סוף הפרק). תשומת לב מיוחדת לשגיאות אופייניות ולתיאוריות המסבירות את התפתחות השפה.
	13	פרידה ויחודיות (גישתה של מאהלר)	
		קריאה: התפתחות חברתית ורגשית	סרפן ושות': פרק 8, עמ' 345-369
גיל הגן (שנתיים וחצי עד 6 שנים)	14	התפתחות קוגניטיבית (גישתו של פאז'ה ומבקריו)	סרפן ושות': פרק 9, עמ' 391-410 ; 417-424
	15	theories of mind	
	16	התפתחות חברתית ורגשית, ועולם המשחק	סרפן ושות': פרק 10, עמ' 437-448 ; 452-462 ;
	17	גישת פרויד לתקופה: הקונפליקט האדיפאלי, והתפתחות הזהות העצמית והמוסר.	
	18	תהליכי חיברות: סוכני משפחה ותרבות	
גיל ביה"ס	19	בשלות ומוכנות לביה"ס,	
	20	ביה"ס כסביבת התפתחות, התפתחות קוגניטיבית	סרפן ושות': פרק 11, עמ' 492-507 (התפתחויות קוגניטיביות מרכזיות); עמ' 511-524
	21	יצירת קשרים חברתיים מחוץ למשפחה.	סרפן ושות': פרק 12, עמ' 535-553 (העולם הפנימי עד בסיסים רגשיים, חברתיים וקוגניטיביים)

	סרוף ושות': פרק 13, 620-627	משבר התפתחותי? שינויים גופניים-הורמונליים והשפעותיהם; התפתחות קוגניטיבית,	22.	גיל ההתבגרות
	סרוף ושות': פרק 14 640-652	גיבוש הזהות ושינויים חברתיים התפתחות מוסרית	23.	
		תיאוריות וסוגיות מרכזיות	24.	
קרוסלת החיים		מעגל החיים: השלבים הפסיכוסוציאליים של אריקסון	25.	
		הבנת הרצף ההתפתחותי לאורך החיים; סיכום והשוואת התיאוריות עפ"י הנחות היסוד שלהן, עקרון החלוקה לשלבי ההתפתחות והתיחסותן לסוגיות המרכזיות שנידונו בראשית הקורס; שינויים בהדגשי הפסיכולוגיה ההתפתחותית.	26- 27	מבט אורכי: ינקות עד בגרות

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות:

ליווי ההרצאות בקריאה, ומבחן בסוף הקורס.

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):

ציון הקורס יקבע עפ"י ציון בחינה שתיערך בסוף השנה, על חומר ההרצאות, הסרטונים והקריאה. מבנה הבחינה: כ- 40 שאלות אמריקאיות, כולן במשקל שווה.

ד. ביבליוגרפיה:

ספרי הלימוד לקריאת חובה:

1. סרוף, א., קופר, ר., דהארטי, ג. (2004). התפתחות הילד, טבעה ומהלכה. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, ת"א. מהדורה שלישית, האוניברסיטה הפתוחה.
(הערות: 1. הספר מתורגם וניתן להסתמך על הגרסה באנגלית תוך התאמת הנושאים 2. ניתן להשתמש גם במהדורה מהוצאת 1998. התכנים והעמודים זהים.)
2. סולברג, ש. (2007). פסיכולוגיה של הילד והמתבגר: מבוא לפסיכולוגיה ההתפתחותית. מהדורה שניה, הוצאת ספרים ע"ש מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, ידיעות אחרונות, ספרי חמד.

חומר מחייב למבחנים:

חומר ההרצאות, הסרטונים, ופרקים שימסרו לסטודנטים מתוך ספרי הקורס.

רשימת לקריאת רשות נוספת: (הבהרה: אלו הם מקורות עזר והעשרה וקריאתם מומלצת אך רשות בלבד)

אריקסון, א.ה., 1960. ילדות וחברה (תרגום אורי רפ). ת"א: ספריית הפועלים.

אריקסון, א.ה. (תשמ"ח/1968). זהות: נעורים ומשבר (תרגום רות הדס). ת"א: ספריית הפועלים.

בולבי, י. (1957). חסך אימהי – הפירוד מן האם בגיל הרך והשפעתו על התפתחות הילד. מגמות, ח (1), 3-

ביאליק, ח.נ., (1967).. ספיוח. ספורים. תל-אביב : דביר. פרק שלישי. גם בכתובת:

<http://www.benyehuda.org/bialik/safiax.html>

בר-יוסף, ר. (תש"ס). ילדות בסביבה החברתית המשתנה של סוף האלף השני. מגמות, מ, 365-381.

בלום, ד. (2005). ניסויים באהבה. הארי הארלו והפסיכולוגיה של החיבה. (תרגום: אמנון כץ). הוצאת ידיעות ספרים, ספרי חמד.

גרוסמן, ד. (1989). השפה המיוחדת של אורי. הוצאת מסדה.

ויניקוט, ד' (1997). משחק ומציאות. תל אביב: עם עובד 1997, הדפסה חמישית

כהן-ורבורג, א. (תשמ"ב). אבחון קשיים בתפקוד ההורי ותכנון התערבויות מתאימות. אושיות, 4, 20-27.

פאז'ה, ז. (1983/1964). שש מסות על ההתפתחות הנפשית (תרגום אליהו פורת). ת"א: ספריית-הפועלים.

פלדמן, ר. (2000). מגע – בסיס החוויה והקשר האנושי: השלכות של מגע אימהי, חסך במגע וטיפול באמצעות מגע על התפתחות התינוק והקשר אם-תינוק. בתוך פ.ש. קליין (עורכת). תינוקות, טף, הורים ומטפלים: מחקרים בנושא התפתחות הילד בישראל. אבן יהודה:רכס.

פרייברג, ס. (1974). השנים המופלאות. ס. הפועלים.

שגיא, א. (1998). הורים עסוקים, ילדים חרדים. פנים, 5, 86-93. וגם בכתובת:
www.hamit.co.il/Link.asp?cat=folder&typ=&folder=45&key=&order=&orderDir=&page=8

Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant-mother attachment. American Psychologist, 34, 932-937.

Bowlby, J. (1951). Maternal care and mental health. Geneva: World Health Organisation.

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. London: Hogarth Press.

Bowlby, J. (1985). Attachment and loss: Vol. 2. Separation – Anxiety and Anger (3rd ed.). Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.

Freud, A., & Dann, S. (1951). An experiment in group upbringing. Psychoanalytic Study of the Child, 6, 127-168.

Ronen, Y., & Greenbaum, W.C (Eds.) The case for the child : towards a new agenda .
..Antwerp : Intersentia ; 2008

